

Kerken naar een 'nieuwe katholiciteit'

*Lente-gedachten in de
oecumenische winter*

Door Dr. Joris Vercammen

Special
van het tijdschrift Mariënborg | maart 2009

Lente-gedachten in de oecumenische winter

Kerken naar een **‘nieuwe katholiciteit’**

Wat minder zorg om zichzelf, een meer open houding ten aanzien van de uitdagingen van het evangelie en meer bewogenheid om wat in cultuur en samenleving aan de hand is: dat lijken me de drie voorwaarden voor de kerken om niet alleen meer naar elkaar te kunnen toegroeien maar ook om een meer missionaire dynamiek te ontwikkelen.

Het is interessant dat sinds de jaren negentig meer en meer het bijbelse begrip koinonia in de oecumenische reflectie opduikt. Daarmee is niet alleen de zichtbare eenheid tussen de kerken bedoeld, maar evenzeer de zorg voor de eenheid onder de mensheid die het resultaat is van vrede en gerechtigheid. De verbondenheid met Christus komt voor alle christenen op de eerste plaats en dat relateert elke denominatie. Die verbondenheid verhindert echter ook dat de exclusieve focus op de eenheid van de kerken zou komen te liggen. Christus is immers de Verlosser van alle mensen. Deze koinonia zou voor een nieuwe oecumenische lente kunnen zorgen. Want het is winter in de oecumene.

In wat volgt probeer ik eerst een aantal aspecten van dit winters landschap te beschrijven. Toch zijn er de laatste jaren, zowel op wereldvlak als op Europees niveau, een aantal min of meer belangrijke en grote oecumenische evenementen georganiseerd. In Europa werd bijvoorbeeld de Charta Oecumenica

plechtig ondertekend. Bovendien vierde de Wereldraad van Kerken zijn zestigste verjaardag en de Nederlandse Raad van Kerken zijn veertigste. Met deze initiatieven en vieringen wilde men nieuwe impulsen geven aan de georganiseerde oecumene. Ik zet de verschillende evenementen kort op een rijtje en peil naar de betekenis ervan. Vervolgens stel ik de vraag wat de kerken te doen staat als men werkelijk de oecumene een reële kans wil geven. Ik kom tot de vaststelling dat ze allemaal opnieuw ‘katholiek’ moeten worden! En tot slot werk ik dit uit in vijf opdrachten voor de kerken.

Oecumene slachtoffer van eigen succes en/of op sterven na dood

God, in uw genade, vernieuw de wereld... Dat zongen we, baden we, in het Braziliaanse Porto Alegre in 2006 toen daar de negende algemene vergadering van de Wereldraad van Kerken werd gehouden. Ik herinner me het slotmoment nog heel goed. Met meer dan drieduizend mensen, verzameld onder hetzelfde tentzeil, zing je op het ene ogenblik Gods lof op aanstekelijke Afrikaanse ritmes, op het andere verstil je bij een meditatieve Taizé-melodie, of je bent gewoon samen indrukwekkend stil, of je spreekt – ieder in je eigen taal – het Onze Vader.

Ik herinner me de preek van de Amerikaanse predikante Robina Winbush, over de verzen uit het boek van de Openbaring (22,1-5) over de engel die de rivier toont met het water dat leven geeft en midden in die rivier de levensboom waarvan het loof genezing brengt. Robina somt enthousiast voorbeelden op van loof dat genezing brengt: Braziliaanse vrouwen die zich organiseren, Europese jongeren die zich niet neerleggen bij armoede en onrecht in de wereld, de Wereldraad zelf die het taboe op het gesprek over seksualiteit doorbreekt. Ze heeft wel tien van die voorbeelden. Telkens klinkt er applaus en na de preek ook applaus. God is bezig onze wereld nieuw te maken!

In schril contrast met het enthousiasme van Porto Alegre staat de sceptische houding van velen binnen en buiten de kerken. Zij zijn er eerder van overtuigd dat de oecumenische beweging op sterven na dood is.¹ Hoe is het zover gekomen?

Sommigen stellen dat de oecumene slachtoffer van haar eigen succes is geworden. Dat er intens en langdurig aan het overbruggen van diep gewortelde tegenstellingen werd gewerkt, is een nieuw verschijnsel in de kerkgeschiedenis. Het resultaat is zeker dat er meer begrip gegroeid is voor de verschillen in de wijze van geloven en kerk-zijn.² Nooit zijn er zoveel bilaterale dialogen gevoerd tussen kerken en kerkgemeenschappen en ook met resultaat afgesloten. Christenen van allerlei achtergrond onderhouden veel meer contacten met elkaar dan ooit voordien, stelt ook kardinaal Walter Kasper, president van de Vaticaanse Raad voor de Eenheid van de Christenen.³

De kerken hebben de verbinding met de cultuur gemist

Echter: "Oecumene? Das war einmal" was de titel boven de bijdrage in Trouw van Dr. Matthias Smalbrugge bij gelegenheid van de veertigste verjaardag van de Nederlandse Raad van Kerken.⁴ Volgens hem gaat het erom dat de kerken de verbinding met de cultuur gemist hebben. Daarom hebben ze zich opgesloten in een smalle oecumene van interkerkelijke betrekkingen. Wat zich in de cultuur afspeelt met betrekking tot de menswaardigheid van leven en samenleven, dringt niet langer door tot de kerken. Kerken moeten zichzelf relativeren. Dan openen zich nieuwe mogelijkheden voor de verkondiging van het evangelie in die cultuur, evenals nieuwe impulsen voor een verregaande oecumene.

De crisis is echter niet van vandaag. De ervaring met de beide kerkenconferenties die in de jaren zeventig door de Nederlandse Raad van Kerken werden opgezet maken dat bijvoorbeeld duidelijk. Herman Fiolet, de toenmalige algemeen secretaris, stond een 'open, vrije en beleidsvernieuwend ontmoeting van christenen uit alle kerken'⁵ voor ogen. Hij had gehoopt dat de conferentie een keerpunt zou worden in de verhoudingen tussen de Nederlandse kerken. Niets was minder waar. Men is wel bereid om eventueel gezamenlijk 'buiten het eigen grondgebied' actie te ondernemen, maar 'binnenkamers leven ze alsof er geen andere kerken bestaan!'⁶

Als men van 1978 tot 1980 een tweede kerkenconferentie probeert te organiseren, blijken mensen maar moeilijk in beweging te krijgen. Bovendien klaagt Fiolet achteraf in zijn evaluatie over 'de onwrikbare waarheidspretentie' van de Rooms-Katholieke Kerk en het 'zich wentelen in zelfbehagen' van de kerken uit de Reformatie waardoor de impasse in de oecumene in stand wordt gehouden.⁷

Oecumenische malaise rond 'harde kern' van de kerkleer

Op wereldvlak lijkt zich dezelfde situatie voor te doen, waarbij de enen (de katholieke kerken, onder wie de orthodoxen) meer nadruk leggen op het geloofsgegeven en de anderen (de protestantse kerken) op de maatschappelijke inzet van de kerken. Beide strekkingen doen dat echter vanuit een dusdanig zelfverzekerde houding dat er grote spanning tussen beide opdrachten ontstaat. Bovendien was ook toen al het 'protestantse imago' van de Wereldraad eveneens een probleem waardoor de aansluiting met meer katholieke geloofsculturen gemist werd.⁸ Dit laatste heeft geresulteerd in een groot conflict met de orthodoxe lidkerken van de wereldraad die zich gemarginaliseerd voelden.

Volgens kardinaal Kasper heeft de actuele malaise inhoudelijk te maken met het feit dat men in de oecumenische gesprekken bij 'de harde kern van de ecclesiologie' is aanbeland. Die harde kern heeft te maken met de opvattingen over het kerkelijk ambt en de eucharistie. In de discussies met de Rooms-Katholieke Kerk speelt bovendien ook de vraag naar het hoe en wat van een Petrusdienst (figuur en plaats van een paus) een belangrijke rol.⁹

De crisis van de oecumene moet mede gezien worden tegen de achtergrond van onze westerse postmoderne cultuur. Met alle andere grote verhalen, heeft ook het grote verhaal – of moet ik zeggen: het grote ideaal? – van de oecumene veel van zijn motiverende en mobiliserende kracht verloren. Dat is de reden waarom

een historische fusie als die waarvan de Protestantse Kerk in Nederland het resultaat is, amper iets van de euforie van een belangrijke overwinning oproept. Bovendien gaat het om instituten die fuseren tot een nieuw instituut. En op nieuwe instituten zitten mensen niet te wachten.

Ook een instituut als de Wereldraad is niet langer interessant. De oecumene à la de Wereldraad wordt als een bureaucratie ervaren: goed georganiseerd, met technocraten die er hun brood mee verdienen. Zij publiceren vooral stapels adviezen, studies, verklaringen e.d. die niemand nog allemaal kan lezen. De georganiseerde oecumene deelt bijgevolg in de algemene scepsis die instituten en bureaucratische organisaties treffen.

De postmoderne cultuur heeft er echter eveneens toe geleid dat ook het geïnstitutionaliseerde christendom in West-Europa in een gemarginaliseerde positie wordt gedrongen. Ook in ons eigen land is dat vast te stellen. Het is logisch dat een en ander ook de oecumene beïnvloedt en dat ze deelt in deze marginalisering. Vervolgens zetten de kerken zelf de oecumene ook onder druk door hun eigen profilering. Men voelt zich bedreigd in zijn eigen bestaan. Door de eigen identiteit opnieuw te formuleren, en zo mogelijk duidelijker en met meer nadruk op het verschil met de andere kerken, probeert men verloren terrein terug te winnen. Of ten minste het overgebleven terrein krachtiger dan voorheen te verdedigen.

Nieuwe impulsen voor de georganiseerde oecumene

Men kan niet zeggen dat de georganiseerde oecumene ongevoelig is gebleven voor de malaise die de oecumenische beweging treft. Men heeft de laatste tien jaar een aantal initiatieven genomen die allemaal pogingen zijn om die beweging nieuwe impulsen te geven, zowel inhoudelijk als organisatorisch.

– *Assemblee in Porto Alegre: zichtbare eenheid van de kerken opnieuw op de voorgrond*

De sfeer en de toon van de negende Assemblee van de Wereldraad was anders dan voorheen. Het was allemaal wat 'vrijer, uitnodigend en (...) meer ontspannen'.¹⁰ Kerken worden uitgenodigd zich wat minder zelfverzekerd en wat meer open voor elkaars inspiratie op te stellen.

Met het goedkeuren van de tekst *Called to be one church*¹¹ heeft de Assemblee een concrete uitnodiging tot de kerken gericht om in de jaren die volgen zich enerzijds te bezinnen op de eigen oecumenisch inspanning en de eigen oecumenische houding, en anderzijds opnieuw met elkaar het gesprek te zoeken over wat verenigt en wat scheidt. Het is een uitdagende tekst die het ideaal van de zichtbare eenheid opnieuw op de voorgrond zet.

In een eerder korte, maar daarom niet minder krachtige tekst, worden de voornaamste kenmerken van een kerk beschreven. De kerk als Volk van God, Lichaam van Christus en Tempel van de Heilige Geest. De kerk als een gemeenschap van gelovigen die, door Gods Woord geroepen en geraakt, bij elkaar gebracht zijn. Deze kerk, apostolisch en katholiek, één en heilig wordt geleid door de Geest die haar in staat stelt het evangelie te verkondigen.

De volgende concrete vragen worden aan de kerken gesteld:

1. IN HOEVERRE VINDEN KERKEN DE KENMERKEN VAN HET 'APOSTOLISCHE GELOOF' BIJ ELKAAR (IN LEVEN, LITURGIE EN GETUIGENIS) TERUG?
2. WAAR VINDT MEN BIJ ELKAAR DE TROUW AAN CHRISTUS TERUG?
3. ERKENT MEN ELKAARS DOOP?
4. WELKE ZIJN DE REDENEN OM AL DAN NIET SAMEN EUCHARISTIE TE VIENEN?
5. IN HOEVERRE ERKENT MEN ELKAARS AMBT?
6. IN HOEVERRE KAN MEN ZICH HERKENNEN IN DE SPIRITUALITEIT VAN DE ANDER?
7. IN HOEVERRE KAN MEN GEMEENSCHAPPELIJK OPTREKKEN IN HET KADER VAN SOCIALE EN POLITIEKE PROBLEMEN?
8. IN HOEVERRE KAN MEN PARTICIPEREN AAN DE APOSTOLISCHE MISSIE VAN DE ANDER?
9. IN HOEVERRE KAN MEN PARTICIPEREN AAN ELKAARS GEBED EN LITURGIE?

Het valt te verwachten dat de reflectie op deze vragen niet alleen de blokkades duidelijker kan aangeven (in zoverre die nog niet duidelijk zouden zijn), maar vooral ook mogelijkheden zal tonen waardoor er opnieuw wat bewegen kan.

De Assemblee heeft verder de ambitie van de Wereldraad bevestigd om een leidende rol in de oecumenische beweging te spelen. Daarbij is de Raad zich ervan bewust dat die beweging van gestalte moet veranderen. En men wil in dat proces van reconfiguration een van de leidende actoren zijn. Door vragen aan de kerken te stellen met betrekking tot hun reële houding ten aanzien van andere kerken, zette de Assemblee opnieuw het thema van de zichtbare eenheid in het centrum van de oecumenische discussie. Verder legde de vergadering de nadruk op de vorming en de toerusting met betrekking tot de oecumene en spirituele en missionaire opdracht van de Wereldraad. De interreligieuze dialoog werd uitdrukkelijk (eveneens opnieuw) naar voren gehaald. Tot slot bleef men de overtuiging toegedaan dat de Wereldraad een taak heeft in het profetisch spreken tegen onrecht en onderdrukking.

– Twee Europese oecumenische ontmoetingen en de Charta Oecumenica

Het was op de tweede Europese oecumenische Assemblee in Graz (Oostenrijk) dat in 1997 het initiatief werd genomen om een Europees charter voor de oecumene te maken. Het moest een richtlijn worden voor wat de kerken in de toekomst te doen staat zoals ze "door de heilige Geest geleid worden op de weg naar ene zich steeds verdiepende gemeenschap"¹² Zoals de Europese assemblee zelf, zou ook deze Charta Oecumenica een gezamenlijk initiatief zijn van de Conferentie van Europese kerken en de Conferentie van Europese rooms-katholieke bisschoppenconferenties. In 2001 was het dan zover en kon het document in Straatsburg plechtig ondertekend worden door de voorzitters van beide oecumenische organisaties. De Charta bevat indringende adviezen met betrekking tot het streven naar eenheid onder de kerken en eveneens met betrekking tot de rol van de kerken in de Europese samenleving.

Groeiende samenwerking tussen kerken zal ook de verzoening in de Europese samenleving ten goede komen en eveneens haar eenheid bevorderen.¹³ In het document wordt de oecumene terecht geplaatst in het perspectief van de verantwoordelijkheid voor de opbouw van een vreedevol Europa, dat wordt gezien als een continent waar christendom, jodendom en islam al eeuwen samen aanwezig zijn. Omdat de levensbeschouwelijke diversiteit verder toeneemt doordat ook andere godsdiensten meer en meer voet aan de grond krijgen, weten christenen zich uitgenodigd de interreligieuze dialoog eveneens als een prioriteit te zien. De evangelicale vleugel van het christendom was bij het tot stand komen van deze Charta Oecumenica niet betrokken en de Russisch-Orthodoxe Kerk heeft uiteindelijk geweigerd haar handtekening eronder te plaatsen. Alle lidkerken van de Nederlandse Raad van Kerken hebben de Charta plechtig ondertekend op 18 januari 2002, ter gelegenheid van de start van de Week van de Eenheid.

In september 2007 werd de derde Europese oecumenische samenkomst georganiseerd, ditmaal in Sibiu (Roemenië), in het voormalige Oostblok dus. De sfeer was minder enthousiast dan voorheen in Basel (1989, Zwitserland) of in Graz (1997, Oostenrijk), zelfs ietwat mat en het geheel te zeer gedomineerd door de Orthodoxie. Protestanten voelden zich in de kou staan. De ontgoocheling over het feit dat de Charta een dode letter was gebleven drukte de stemming. De geloofwaardigheid van de oecumenische beweging

was in het geding. Vooral de jongeren vonden dat we af moesten van diplomatieke beleefdheid en dat er eindelijk iets moest gaan bewegen in de oecumene. Kerken dienen er nu maar eens mee op te houden elkaar te beconcurreren, stellen ze. Niet een of ander machtsspel maar Christus dient immers centraal te staan. De 'jonge oecumene' wil een herneming van het conciliair proces voor gerechtigheid, vrede en behoud van de schepping en de implementatie van de Charta Oecumenica.¹⁴

Deze bijeenkomst geeft de kerken een duidelijke agenda mee. Er dient meer naar samenwerking gezocht te worden, waar het maar kan! Er moet intensiever werk gemaakt worden van de wederzijdse erkenning van elkaars doopsacrament. Opkomen voor sociale gerechtigheid, bescherming van de schepping en een duurzame levensstijl moeten een prioriteit zijn voor de kerken. Tot slot dient men meer dan lippendienst te bewijzen aan de Charta Oecumenica, dat een leidraad is voor het streven naar Europese eenheid zowel op kerkelijk als op maatschappelijk vlak.¹⁵

– Het Wereldforum voor alle christenen doorbreekt de grenzen

Op wereldvlak is er het nieuwe initiatief van het Christelijk Wereldforum (Global Christian Forum), dat mede op initiatief van de Wereldraad werd opgericht. De wereld wil immers het contact tussen alle christenen stimuleren en is zich ervan bewust dat tweederde van hen behoren tot kerken die niet zijn aangesloten bij de Raad. Dat betreft het ruime scala aan Pinksterkerken en de hele evangelische beweging, die eveneens in 2007 haar honderdste verjaardag vierde, en de Rooms-Katholieke Kerk. Het Forum wijst de weg naar het nieuwe perspectief dat de oecumene nodig heeft. Onder impuls van de secretarissen van de christelijke wereldgemeenschappen (World Christian Communities) heeft het Forum gestalte gekregen. Het is een soort beweging die complementair zou moeten zijn aan de georganiseerde oecumene van de Wereldraad en die van de bilaterale dialogen. Het Forum situeert zich in de voorwaardenscheppende sfeer. Het wil grenzen doorbreken en dat heeft het ook al gedaan. Het brengt christenen van haast alle kleuren van het christelijke palet bij elkaar opdat ze elkaars wijze van geloven zouden leren vertrouwen. Het wil een open ruimte scheppen teneinde de ontmoeting, het samen vieren van Gods Woord en het gemeenschappelijk gebed mogelijk te maken. Deze kennismaking en ontmoeting zijn een voorwaarde voor verder theologisch gesprek.

Het Christelijk Wereldforum wil het oecumenisch proces over enkele dode punten heen helpen. Het zal vermoedelijk een tijdelijke hulp zijn want wanneer er eenmaal voldoende vertrouwen is om op een meer formele wijze met elkaar in gesprek te gaan, heeft dit forum geen meerwaarde meer.

De eerste fase van het forumproces, dat al ruim tien jaar geleden werd gestart, werd in november 2007 afgesloten met een bijeenkomst van een groot aantal kerkleiders. De bijeenkomst vond plaats in Limuru, een plaats in de buurt van Nairobi, de hoofdstad van Kenia. Inhoudelijk ging er bij deze ontmoeting veel aandacht uit naar de missie van de kerk in de wereld en naar de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor deze missie.¹⁶

Het begin herdacht en kritisch gekeken naar de toekomst

In 2008 vierden we zowel de zestigste verjaardag van de Wereldraad van Kerken als de veertigste van de Raad van Kerken in Nederland. Beide gebeurtenissen werden op een gepaste wijze herdacht. Bij beide herdenkingen werd ook kritisch naar de toekomst gekeken en werden vragen gesteld met betrekking tot de integriteit van de kerken, zowel in hun relatie met elkaar als met de samenleving.

– De zestigste verjaardag van de Wereldraad

Op 22 augustus, precies zestig jaar na de oprichting van de Wereldraad van Kerken in de Nieuwe Kerk te Amsterdam, vond een ontmoeting plaats van een beperkt gezelschap van mensen die zich allemaal in afgelopen decennia hebben ingezet in die Wereldraad en dan vooral in de Commissie voor Internationale Zaken, ccia¹⁷. Omdat de officiële viering van de zestigste verjaardag niet in Amsterdam plaatsvond, hadden enkele mensen persoonlijk het initiatief genomen tot deze besloten viering. Dat was trouwens te merken aan het hoge reüniegehalte dat de bijeenkomst kenmerkte. Dat hun inzet voor de oecumene hen intense ervaringen heeft doen delen en sterke vriendschappen deed ontstaan, was te voelen aan de tegelijk gedragen en gemoedelijke sfeer. Koningin Beatrix was eveneens aanwezig, zoals haar grootmoeder, koningin Wilhelmina, in 1948 de oprichtingsbijeenkomst had bijgewoond. De koningin kreeg het eerste exemplaar van een jubileumboek aangeboden.¹⁸ Het boek gaat in op de grote inzet van de Wereldraad met betrekking tot gerechtigheid en vrede. Aan de aanbieding van het boek ging een minisymposium vooraf waar de vraag naar de relevantie van de Wereldraad voor de huidige wereld centraal stond. Confronterend was het verhaal dat Peter Kooijmans, onder meer voormalig minister van Buitenlandse Zaken en voormalig lid van de ccia, die vertelde dat hij tijdens de

Joegoslavië-crisis in Sarajevo de vertegenwoordigers van de verschillende kerken had ontmoet. Hij had hun de vraag gesteld wat zij konden doen om een humane oplossing van het conflict dichterbij te brengen. Dat ze enige invloed zouden kunnen uitoefenen was te voorzien omdat standpunten en handelwijzen van sommige hoofdrolspelers door bepaalde kerken duidelijk gelegitimeerd werden. Op de vraag van Kooijmans zwegen de kerken echter allemaal! Voor hem was het een van de pijnlijkste momenten, niet alleen uit zijn loopbaan als internationaal jurist en politicus, maar ook uit zijn leven als een medechristen van deze kerkmensen.

Als kerken er niet in slagen bij te dragen tot de menswaardigheid van de samenleving, wat is dan nog hun bestaansreden? Wat betekent een oecumenische samenwerking die ook niet die menswaardigheid mede als resultaat heeft? Gelukkig echter is het anti-apartheid-programma, om een ander voorbeeld te noemen, wel succesvol geweest, en wordt er nu hard gewerkt aan de Midden-Oostenproblematiek. Maar de ervaring van oud-minister Kooijmans toont aan, dat het van belang is de vraag naar de integriteit van de kerken te blijven stellen. Stellen kerken zich werkelijk in dienst van de vrede? Staan ze werkelijk aan de kant van de armen en van de slachtoffers?

In de Geneefse kathedraal van Saint Pierre vierde het Centraal Comité van de Wereldraad eerder in het jaar ook de zestigste verjaardag van de oprichting van de Wereldraad. De oecumenische patriarch Bartolomeüs hield er de gelegenheidshomilie. Hij stelde duidelijke vragen: willen de kerken eigenlijk wel dat de Wereldraad werkt aan een globale oecumenische ruimte waarin men elkaar op basis van gelijkwaardigheid kan ontmoeten en zich samen kan bezinnen en beraden?¹⁹ Met andere woorden: hoe is het gesteld met de bereidheid van de kerken werkelijk elkaar te accepteren als partners die delen in dezelfde zusterlijke gemeenschap ('conciliar fellowship')?

– De veertigste verjaardag van de Raad van Kerken in Nederland

Twee maanden tevoren, op 21 juni 2008, had de Nederlandse Raad van Kerken zijn veertigste verjaardag gevierd in een volle Utrechtse Jacobikerk. Ook die viering kon zich verheugen in koninklijke belangstelling in de persoon van prinses Maxima. Gedurende de week die eraan voorafging vond er een estafette plaats vanuit de vier uithoeken van het land naar Utrecht. Plaatselijke en regionale Raden van Kerken deden in de loop van die week hun best om op de route van de estafette allerlei bezinnende

activiteiten en gebedsmomenten te organiseren. Voorzitter Henk van Hout sprak over de taak van de Raad als het “bouwen een het oecumenisch skelet van de ene kerk” terwijl scheidend algemeen secretaris Ineke Bakker in haar lezing inging op het feit dat de oecumenische beweging noodzakelijk een spirituele beweging is. Spiritualiteit is een zaak van “gehoorzaamheid aan het evangelie” en erop rekenen dat je daarbij door de Geest wordt aangevuurd. Het is de Geest die bange mensen moed geeft en conformisten uitdaagt de eigen kaders te ontstijgen. Marloes Keller, vertegenwoordiger van de Protestantse Kerk in de Wereldraad, sprak over haar geloof in het persoonlijke contact tussen christenen van verschillende achtergrond dat meer kan bewegen dan “lange vergaderingen, doordachte visiedocumenten en formele structuren”.²⁰

Aan prinses Maxima werd door Anton Houtepen het jubileumboek aangeboden. Dat biedt een overzicht van het vele werk dat door veel edelmoedige christenen, theologen en niet-theologen, in de afgelopen vier decennia in ons land is gedaan. De titel zet de ambitie van een Raad meer poëtisch neer: waakvlam van de Geest te zijn! Er moet tenslotte een instantie zijn die het ideaal van de zichtbare eenheid overeind houdt, dat we blijven belijden als het perspectief waarin de Geest de kerken verder wil zien evolueren. Oecumene moet betekenen dat kerken ertoe komen om elkaar te aanvaarden als zusters die eenzelfde conciliaire band met elkaar hebben. Een Raad die niet de sfeer uitstraalt van een oprecht conciliair beraad, is niet meer dan een praatclub en heeft niet de ambitie kerken werkelijk dichterbij elkaar te brengen.

Het kerkvolk kan zorgen voor een nieuwe lente in de oecumene

Ook al mag het dan zo zijn dat we in een oecumenische winter zijn beland, er is de afgelopen tien jaar dus duidelijk hard gewerkt om de trein van de oecumenische beweging opnieuw op het juiste spoor te krijgen. Toch zijn de problemen er niet kleiner op geworden, vooral doordat de ‘gereorganiseerde oecumene’ de verbinding met het grondvlak verloren heeft. Dat over geen van de grote oecumenische gebeurtenissen die we de revue lieten passeren, uitgebreid in de Nederlandse pers bericht werd, is een teken van de verdwenen interesse. In zoverre mensen zich nog iets aan de kerk gelegen laten liggen, hebben ze vaak zelf hun oecumenische stappen gezet en beslissingen genomen. Waar kerkleiders moeilijk doen over de deelname aan de eucharistie, gaat het

kerkvolk gewillig in op de eucharistische gastvrijheid die het de facto vaak wordt aangeboden. Zal het kerkvolk zorgen voor een nieuwe lente in de oecumene?

Ook kardinaal Kasper is ervan overtuigd dat het oecumenische tij onmogelijk door de vaktheologen gekeerd kan worden. De grote vervreemding die is opgetreden kan volgens hem slechts doorbroken worden door terug te gaan naar de oorspronkelijke inspiratie van de oecumenische beweging. Het bewustzijn samen voor een missionaire taak te staan, kan ons terugbrengen naar een spirituele grond die ons allen samen dragen kan. Op zich is het een heel normaal fenomeen dat er onder invloed van verschillende culturen verschillende spiritualiteiten ontstaan. Een veelkleurige wereld geeft aanleiding tot een veelkleurig christendom. Deze veelkleurigheid ligt echter ten dele ook aan de oorsprong van groepen christenen. Bouwen aan een oecumenische spiritualiteit vangt daar aan waar men zich gemeenschappelijk wil verhouden tot de uitdagingen die de geseclariseerde wereld aan de christenen richt.²¹ De kardinaal lijkt het eens te zijn met de wijze waarop Herman Fiolet, een van de pioniers van de Nederlandse oecumene, een en ander stelt: de vraag is dus niet “hoe we de middeleeuwse barsten lijmen, maar hoe kunnen wij vanuit een eigentijdse gezamenlijke geloofsontmoeting vorm geven aan een nieuwe inspirerende kerk”.²²

Kasper is ervan overtuigd dat de eigenlijke stootkracht van een nieuw oecumenisch elan van het kerkvolk moet komen. Dat idee werkt hij praktisch verder uit in een boekje dat veel suggesties bevat voor wat christenen uit verschillende kerken zoal met elkaar zouden kunnen ondernemen op de terreinen van de verdieping van hun geloof, het gebed, de eredienst, de diaconie en het getuigenis.²³ Daarbij wordt ook aangegeven wat nog niet mogelijk is, bijvoorbeeld samen de eucharistie vieren. De bedoeling is duidelijk: de focus verplaatsen van de grenzen van de oecumene naar het brede terrein van mogelijkheden tot samen werken en samen bidden. De rooms-katholieke exclusiviteitsclaim op het ‘ware’ kerk-

zijn wordt op deze wijze echter nergens bespreekbaar laat staan ter discussie gesteld. Het blijkt inderdaad dat we nog niet verder gekomen zijn dan in 1980! Op deze wijze gesteld lijkt me de 'spirituele oecumene' dan ook eerder een afleidingsmanoeuvre dan een stimulans voor een nieuwe fase in de toenadering tussen de kerken. Overigens kan men zich afvragen wat een wederzijdse dooperkenning, waartoe rooms-katholieken en verschillende protestantse kerken al aan eind van de jaren zestig hebben besloten²⁴, inhoudt, als daarmee zelfs geen eucharistische gastvrijheid gepaard kan gaan, laat staan samen eucharistie vieren. Men kan zich afvragen of een en ander niet een teken is van een 'geestelijke schizofrenie'.²⁵

Wellicht moeten de kerken nog sterker worden uitgedaagd door de gesecculariseerde samenleving. Dan zouden ze ertoe kunnen komen om aan de punten die volgens de kardinaal tot de "harde kern van de ecclesiologie" behoren, enige creativiteit aan de dag te leggen. Dit met het oog op meer toenadering tussen de standpunten. Het Lima-rapport bijvoorbeeld bewijst dat een en ander niet onmogelijk moet zijn.²⁶

Een uitweg uit de oecumenische impasse naar een 'nieuwe katholiciteit'

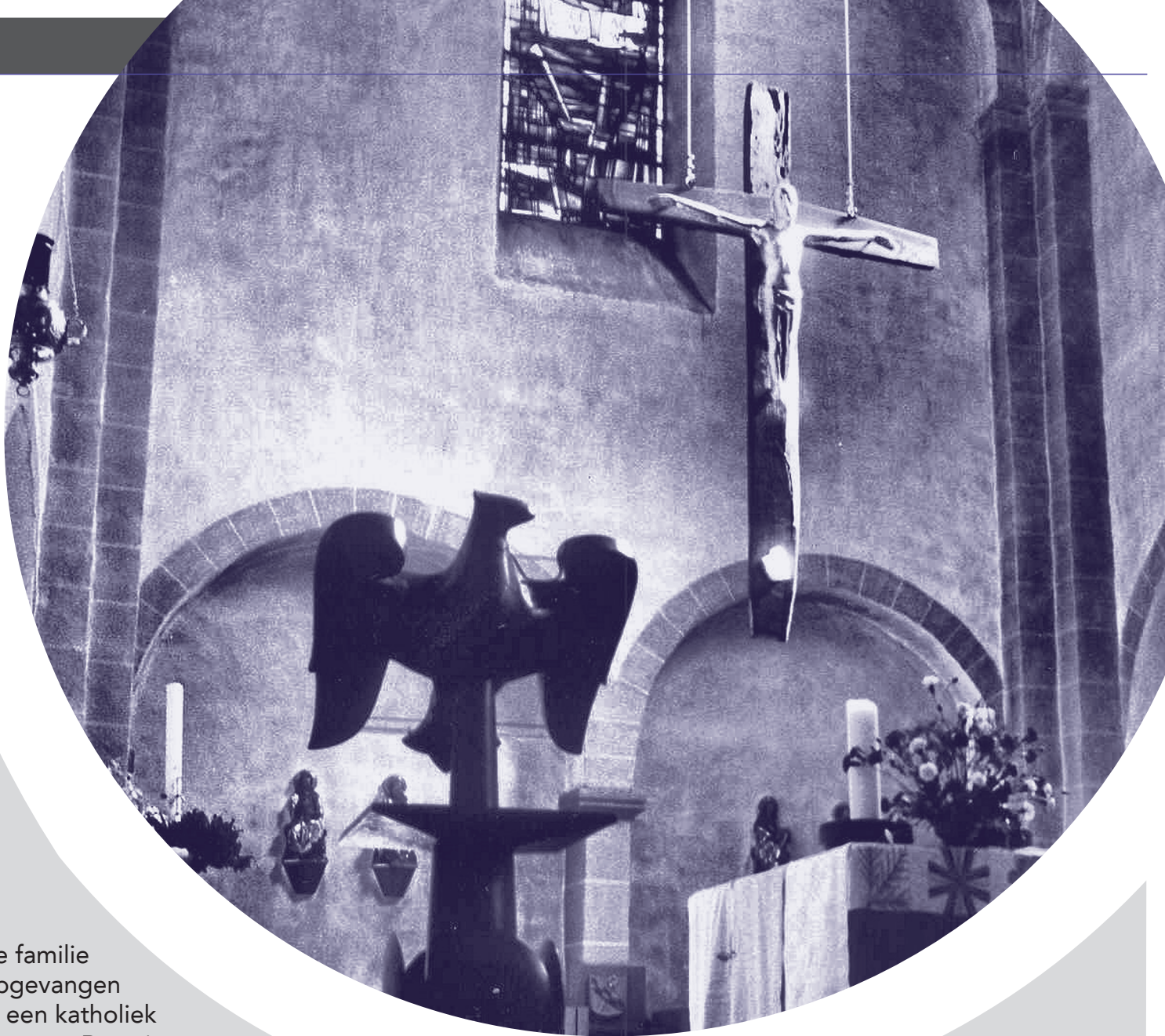
Die crisis in de oecumene is dus in wezen een crisis van de kerk. Kern van de crisis is dat de dragers van de traditie zichzelf met de traditie vereenzelvigen.²⁷ De instituten verabsoluteren zich, de kerken nemen zichzelf te ernstig. Ze denken dat de traditie hetzelfde is als de wijze waarop zij ze geformuleerd hebben en gestalte hebben gegeven. Ze houden er onvoldoende rekening mee dat traditie een levend en dynamisch gebeuren is. De heilsboodschap dient daarbij telkens opnieuw betrokken te worden op de actualiteit en op de levenservaring van mensen op een bepaald moment, in een bepaalde periode van de geschiedenis. Christenen hebben niet een soort van waarheid die onveranderbaar is en die alleen maar doorgegeven zou moeten worden zonder dat de eigen inbreng daarbij in tel zou zijn.

Christenen hebben zelfs geen stichter, zoals bijvoorbeeld lutheranen of marxisten dat wel hebben, betoogde Rowan Williams, aartsbischop van Canterbury, in Porto Alegre.²⁸ Christenen kijken niet achteruit maar vooruit, naar iemand die in onze wereld aanwezig wil zijn. Wij zijn genoemd naar Christus. Dat is een titel die door de eerste christenen aan de Verrezenen werd gegeven, in de betekenis van Gezalfde, van Godswege onder ons om heil te bewerken. Aan dat heilswerk willen wij ook deelnemen en dus zullen wij daar zijn waar ook Christus aanwezig

wil zijn. Bij de armen en de uitgestotenen het eerst en verder bij alle mensen, met welke achtergrond of godsdienst dan ook, om van hen te houden met daad en woord.

Wij hebben geen absolute Waarheid met een grote W te brengen, we hebben wel een opdracht. Het feit dat Jezus een unieke plaats inneemt betekent nog niet dat God zich exclusief tot Jezus zou beperken om mensen tot liefde te bewegen. Christen-zijn heeft op de eerste plaats niets te maken met het aanhangen van een doctrine, een leer. Het centrum van christen-zijn is een praxis, een wijze van leven dus. De Verrezenen zet, zo mogelijk nog intenser dan tijdens zijn aardse leven voordien, Gods heilswerk onder de mensen voort. Onze enige zorg mag het zijn daaraan mee te werken...

Sta me toe nog een verhaal te vertellen dat ik in Porto Alegre hoorde. Het is het getuigenis van Anna May Chain uit Myanmar (voorheen Birma). Ze stamt uit een baptisten-gezin en zelf is ze dat ook nog steeds. Haar pakkend verhaal speelt in de tijd van de burgeroorlog in haar land, waar de christenen een kleine minderheid vormen. Het is 1949 en speciaal de christenen worden vervolgd tijdens die oorlog. De familie van de jonge Anna wordt echter in huis genomen door de burenen, die moslim zijn, en daar verborgen. De familie verkiest zelf naar de gevangenis te gaan omdat het er veiliger is. Ondanks het feit dat men met de 'christelijke vijand' geen contact mocht hebben met het gevaar er zijn leven bij in te schieten, brengen boeddhistische vrienden toch eten, kleren en medicijnen naar de gevangenis. Door actieve bemiddeling van een Franse priester – van katholieken was in de opinie van Birmese baptisten toen weinig te verwachten – wordt

de familie opgevangen in een katholiek klooster. De priester zette zich overigens niet alleen voor de christenen in maar eveneens voor de boeddhistische oorlogsslachtoffers...

Een verhaal van solidariteit en liefde. Gods verhaal gespeeld door zijn mensen met allemaal verschillende overtuigingen in hun hoofden, maar met in hun hart een kompas dat hen feilloos leidde naar die andere mens, die hen nodig had: dat was the place to be!

Twee vragen die aan de Kerk gesteld kunnen worden

Wij hebben niet veel: geen stichter en geen absolute waarheid (Zou Paulus dat met "Gods zwakheid" bedoelen?), maar we hebben dat kompas dat ons op de Verrezene richt en ons daarom leidt naar de plek waar Hij, ook nu, aanwezig is. Het is de plek waar vriendschap gesticht moet worden en solidariteit moet opbloeien.

Het is datzelfde kompas dat ons ook de uitweg uit de

oecumenische impasse kan wijzen.

Het kompas wijst ons de richting van wat men wel eens 'een nieuwe katholiciteit' genoemd heeft.

Opnieuw katholiek worden dus. Er wordt niet mee bedoeld dat we rooms-katholiek moeten worden. Die term hangt samen met een geografische en een juridische betekenis die in de loop van de laatste eeuwen aan het woord katholiek zijn gaan kleven. Bij katholiciteit gaat het oorspronkelijk om de volgende twee vragen die aan de kerk gesteld kunnen worden.²⁹

De eerste vraag is hoe de kerk haar verhouding ziet tot de wereld als woonplaats van mensen. Deze vraag heeft rechtstreeks te maken met de universaliteit van de christelijke boodschap. Het is dus

mogelijk die boodschap in elke cultuur een plek te geven. En nog meer: de boodschap is voor elke cultuur en voor alle mensen zonder meer relevant. De boodschap die het christendom in een cultuur te brengen heeft is, dat mensen er zijn voor elkaar zoals God er is voor de mensen. Het betreft een boodschap van solidariteit, die de wereld meer leefbaar en daarbij ook menselijker maakt. Het christendom heeft trouwens een neus ontwikkeld voor het opsporen van allerlei tekenen van liefde in een cultuur en tussen mensen. Het ziet die tekenen als verwijzingen naar de werkzame aanwezigheid van de Verrezene in onze realiteit. De relatie tussen christendom en cultuur is die van een dialoog. Het christendom brengt dus niet alleen een boodschap, het is ook bereid een boodschap te ontvangen. Uitgangspunt daarbij is de acceptatie van de ander zoals die is, ook van de anders-gelovige. Kijk maar naar Paulus op de Areopaag in Handelingen 17. Of herinner het verhaal van de Samaritaanse vrouw bij de put van Jacob in Johannes 4. Daarin rekent Jezus af met alle zagezegde waarheden met een grote W, en stelt hij dat het erop aan komt "in geest en waarheid" te aanbidden en te leven. Met andere woorden: met een hart dat open staat voor de waarheid van de ontmoeting met de Verrezene.

De tweede vraag is hoe de kerk haar opdracht om het evangelie te verkondigen ter hand en ter harte neemt. Hier is het belangrijk zich ervan bewust te zijn dat het centrum van de christelijke boodschap geen overtuiging is maar een geschiedenis, een gebeuren. Het gaat om de geschiedenis van de uittocht, van de ballingschap, van Jezus van Nazaret. Die geschiedenis is in staat onze kijk op het leven op een dusdanige wijze te richten dat de zin ervan komt bovendien. Daarin bestaat ook de navolging van Christus: het is leren zien door de ogen van de Heer zelf.

Wie met die ogen leert zien, zal ook bepaalde 'ondertitels' bij gebeurtenissen en gedragingen kunnen geven die de betekenis ervan aangeven. Niet vanaf

een veilige en dus hautaine hoogte, maar als een betrokken medespeler. Zo ontstaat telkens opnieuw een vernieuwde verwoording van het geloof die gedragen wordt door een gelovige gemeenschap. Het verhaal van de leerlingen op weg naar Emmaüs is daarvoor illustratief. De leerlingen hebben het met elkaar over "alles wat is voorgevallen" en leren er, gegidst (of gecoacht) door de Verrezene, de betekenis van zien. Als kundig heelmeeester verbindt de Heer de wonden van de leerlingen met de traditie. Met andere woorden ze hebben de leessleutel voor hun realiteit niet uit zichzelf, hij wordt hun aangereikt door de geschiedenis waarin ook zij mogen staan. Wat de bedoeling van die ondertitels is? De wereld van de mensen meer in de richting van het Koninkrijk te laten evolueren. Meer verzoening en vrede door gerechtigheid en solidariteit, meer vriendschap en liefde. Geloven in de Heer Jezus is samen met Hem geloven in het Koninkrijk.

Vijf concrete opdrachten voor de kerken

We moeten dus weer 'katholiek' worden, hetgeen betekent: betrokken op de wereld en levend vanuit een traditie, een geschiedenis waarvoor we ook de verantwoordelijkheid dragen om die voort te zetten. Wat kan dat concreet voor de kerken betekenen? Ik zie de volgende opdrachten: bouwen aan een cultuur van verdieping, de wereld 'open' houden, kritisch én solidair participeren aan de samenleving, samenwerken met andere religies en verkondigen van het evangelie. Als kerken deze opdrachten ter harte nemen zal mijns inziens ongetwijfeld ook een vernieuwd perspectief opengaan voor de oecumene. Ik beschrijf elk van deze opdrachten in het kort.

– **Samen met anderen bouwen aan een cultuur van verdieping**

Door mee te werken aan een cultuur van verdieping, wijsheid, spiritualiteit, ontmoeting en geborgenheid. Mensen ervaren dat ze met de 'trage vragen' van hun leven (Kunneman) niet verder komen als ze niet uitgroeien boven het 'dikke ik' van hun ego.³⁰ Die trage vragen betreffen verdriet en lijden die deel uitmaken van ieders leven, maar ook de vraag naar de zin van je gewone bezig zijn en naar het waarom van je leven. Het zijn de vragen waarbij een mens zijn afhankelijkheid ervaart, van gebeurtenissen en van andere mensen. Die ervaring relateert de overmoedige aanspraken van ons ego. Je weet wel: we leven in een tijd voor snelle jongens en doortastende meiden, een tijd voor mensen

die rechttoe rechtaan op hun doelen afgaan, de doorzetters die er wel voor zorgen dat ze aan hun trekken komen. Tegelijk zijn mensen ook erg ontevreden. Dat komt door die confrontatie met die trage vragen, want het leven plooit zich natuurlijk niet altijd naar de eigen wensen. De kerk moet mede ruimte bieden aan die vragen en mogelijkheden tot spirituele groei en zich dus ook openen voor datgene waarmee mensen op dit vlak allemaal bezig zijn. De kerk moet zich hier eerder opstellen als een van de spelers op de spirituele markt dan als een monopolist die ervan overtuigd is de enige te zijn die zogenaamd kwaliteit zou kunnen bieden.

– De wereld open houden door ruimte te maken voor het mysterie

Religies houden de wereld open en ze zoeken naar de plek die mensen hebben in het grotere geheel. Ook de christelijke godsdienst doet dat en christenen belijden dat er voor elke mens vanzelfsprekend een plek is in Gods liefde die ons om niet gegeven wordt. Veel gebeurtenissen in de geschiedenis maken dat duidelijk met als hoogtepunt het leven, sterven en verrijzen van de Heer.

In de tekenen die Hij ons daarvoor heeft gegeven vieren we dat Jezusgebeuren in de eucharistie. We doen dat op een dusdanige wijze dat we in dat gebeuren als het ware zelf geïncorporeerd worden. Rond de tafel samengeropen, worden we tot Lichaam van Christus dat opnieuw aan de wereld gegeven wordt. Niet als een actiegroep (hoewel soms actie gevoerd moet worden), niet als een mysterieus (gnostisch) genootschap dat een geheime waarheid zou bezitten (en waar je alleen maar achter komt als je ingelijfd bent), maar als een teken van vriendschap. Het is die vriendschap die mensen hun vanzelfsprekende plek in het groter geheel toont. Die vriendschap is dus een religieuze weg omdat ze uiteindelijk zal leiden tot de ervaring van de dragende grond van het bestaan, tot Godsontmoeting dus. Die vriendschap spelen we uit in de sacramenten die alle zijn als Gods uitgestoken hand waarmee de Eeuwige in ons leven komt en het deelt. Zoals Jezus dat deed, zoals Jezus sacrament was.

Met haar liturgie en sacramenten zet de kerk niet alleen zichzelf, maar de hele wereld onder de spanning van Gods vriendschap. Dat is haar bijdrage opdat de wereld niet zou omkomen in zijn beperktheid.

– Kritisch staan in de samenleving en daadwerkelijk solidair

Christenen zullen kritisch staan in de samenleving en daadwerkelijk solidair, met andere woorden: niet van deze wereld, maar als gist van gerechtigheid en liefde in deze wereld. De christenen zullen de samenleving kritisch volgen met de bedoeling ontwikkelingen van spirituele en morele ondertitels te kunnen voorzien. De menswaardigheid van onze cultuur, van onze samenleving, van onze wereld houdt christenen in de kerk bezig. Dat is immers het perspectief van het koninkrijk. Onze roeping om de Heer na te volgen drijft en beweegt ons daarbij, omdat dit ons de sleutel biedt tot die menswaardigheid. Zoals op het bruiloftsfeest van Kana mensen samenzijn die alleen nog het water van hun eigen mogelijkheden zien, zo ziet onze wereld niet verder dan de grenzen van de voor de hand liggende menselijke logica's. Het voorbeeld van de zelfgave van de Heer kan hier voor een doorbraak zorgen en de ervaringen van de leerlingen kunnen ook onze realiteit doen opengaan voor onvermoede krachten tot liefde en solidariteit.

Daden van gerechtigheid en solidariteit, vriendschap, liefde zijn nodig. Er is geen kerk die zich werkelijk die naam mag toe-eigenen zonder concrete diaconale inzet. Als het geloof zich niet daadwerkelijk bewijst, is het dood (Jakobus 2,17). En er laat zich hier ook geen taakverdeling opdringen. "Bewijs me eerst dat je geloof hebt, als je geen daden hebt, dan zal ik je uit mijn daden mijn geloof bewijzen" (Jak. 2,18 – vertaling van de Naardense Bijbel).

– Samenwerken met andere religies

Samenwerken met andere religies die ook opkomen voor de menswaardigheid van leven en samenleven. Religies zijn elkaar teveel met geweld te lijf gegaan, vaak omdat men elkaar als een bedreiging gevoeld heeft. Dat komt omdat de ander de eigen zekerheden ondergraaft maar ook omdat religie vaak gekraakt is geweest voor de ambities van machtige mensen. Ook religie moet

zich ontworstelen aan de dynamiek van concurrentie en agressie en dat kan alleen maar doordat religies, en de religieuze mensen erachter, elkaar leren kennen en elkaars zoeken naar waarheid leren waarderen.

We mogen hier opnieuw verwijzen naar het boven reeds genoemde schitterende verhaal uit Johannes 4, het gesprek van Jezus met de Samaritaanse. Jezus begeeft zich op heidens terrein, hij vraagt de heidense vrouw zelfs te drinken en

gaat in diepgaand gesprek met haar. Aan het einde van het verhaal blijkt dat het niet van dogma's en instituten afhangt of mensen gelovig worden maar van de openheid in hun eigen hart. Er zijn zeer mooie voorbeelden van missionarissen en zendingen die deze openheid bij anders-gelovigen ook nu ontmoet hebben. En dat was vermoedelijk alleen maar mogelijk omdat ze zelf in eigen hart blijvend aan eenzelfde openheid gebouwd hebben.

– Verkondigen van het evangelie, ervaringen verbinden met traditie

Paulus geeft ons het goede voorbeeld op de Areopaag van Athene. Hij wandelt er in een door en door religieus landschap dat een breed aanbod aan richtingen en stromingen kent. De Atheners waren geëngageerde zoekers en bewuste mensen. Paulus staat ervoor open en verwelkomt hen en hun cultuur (Hand. 17,22 e.v.). Daarom moet de kerk een herberg zijn, waar veel zinzoekers een thuis kunnen vinden. Daar kunnen ze vooral het Jezusgebeuren horen en ervaren op een wijze, dat het persoonlijk en sociaal relevant wordt. Verkondiging is het verbinden van ervaringen met de traditie, opdat in het licht ervan de ware zin komt bovendrijven. Het is niet onmogelijk dat iemand dan zodanig geraakt wordt dat deze mens zelf christen zou willen worden. De moderne zinzoeker is ook een open mens. (vergelijk het verhaal van Filippus en de kamerling in Hand. 8,26 e.v.)

Bezinning op het thema van eenheid in verscheidenheid

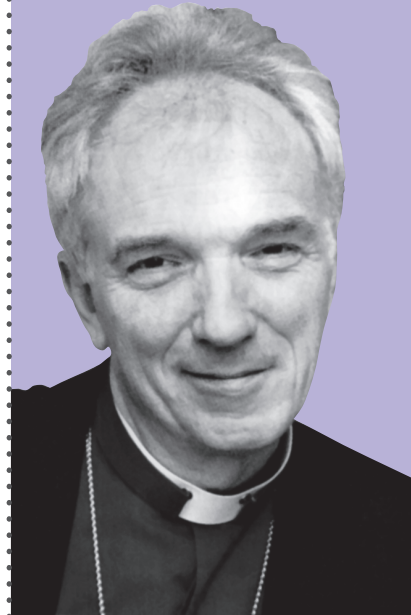
Dat deze vijf opdrachten niet ver van de dagelijkse realiteit van het kerkenwerk af staan, maken de ervaringen op het grondvlak van parochie en gemeente wel duidelijk. Ook al houdt men vaak vast aan een bepaalde denominationele kleur, omdat die staat voor een kerkelijke cultuur waarin men zich thuis voelt, toch leeft gelukkig amper nog de overtuiging dat bij de grenzen van de eigen denominatie ook de de kerk zou ophouden!

Schrijvend voor de Mariënborgvereniging weet ik mij trouwens in het goede gezelschap van een groep rooms-katholieken van wie ik vermoed dat ze deze mening met mij delen. Naar mijn stellige overtuiging is er trouwens al een grote groep binnen de christenheid die geleerd heeft verder te kijken dan de eigen denominatie. Deze groep is rijp voor die Ene Kerk die ter plaatse zichtbaar wordt in een solidariteit die mogelijk is in een veelkleurige verscheidenheid die de christelijke gemeenschap kenmerkt. Verscheidenheid hoeft geen probleem te zijn, ze hoort bij onze cultuur met haar ruimte voor het individuele, als we elkaar maar niet loslaten. Dat is trouwens hetzelfde op het mondiale vlak. Ook daar hoort verscheidenheid in de christenheid geen probleem te zijn, als die maar beleefd wordt in solidariteit en complementariteit met elkaar.

De Oude Kerk van de eerste eeuwen van de jaartelling maakt ons trouwens duidelijk, dat lokale kerken er heel anders kunnen uitzien omdat ze, wat de verkondiging van het evangelie betreft, voor heel andere uitdagingen staan. Toch blijken ze met elkaar te kunnen optrekken, met elkaar verbonden als ze zijn door een zusterlijke, conciliaire band. Op die wijze waren ze met elkaar die Ene Katholieke Kerk! Verschillende hervormingsbewegingen, waaronder de oud-katholieke, hebben erop gewezen dat de sleutel voor het oplossen van het oecumenische vraagstuk in de Oude Kerk te vinden is. Van de Oude Kerk leren we hoe eenheid in verscheidenheid mogelijk is, zonder dat zowel het eenheidsideaal als de ruimte voor eigenheid in het gedrang komen.³¹

Het lijkt me trouwens een interessante uitdaging voor de Mariënborgvereniging om zich opnieuw op dit thema van de eenheid in de verscheidenheid te bezinnen. Daarbij kan men uitgaan van de vraag hoe men aan de opbouw van die Ene Kerk ter plaatse zou kunnen bijdragen. Wat zou er ter plaatse, in stad of streek, kunnen gebeuren om het ideaal van die Ene Kerk alvast een stukje dichterbij te brengen?

Daarbij moeten we – mogen we – bedenken dat we tot kerk geroepen worden. We worden het niet op ons

**DR. JORIS
AUGUST ODILIUS
LUDOVICUS
VERCAMMEN**
IS SINDS 1 JULI
2000 DE OUD-
KATHOLIEKE
AARTSBISSCHOP
VAN UTRECHT.
GEBOREN IN
1952 IN HET
VLAAMSE LIER
VOLGDE HIJ NA
ZIJN MIDDELBARE
STUDIES DE
PRIESTER-
OPLEIDING VAN
DE ROOMS-
KATHOLIEKE KERK.

Hij werd in 1979 priester gewijd in het bisdom Antwerpen en werkte daar voornamelijk in het jongerenpastoraat. In 1988 kwam hij voor zichzelf tot de conclusie dat "het kerkelijk dak waaronder ik woonde niet goed was voor mijn geloof en mijn leven". De priester stond, vond hij, erg op een voetstuk en door de celibaatsverplichting teveel apart van de gewone gelovigen. "Ik heb veel waardering voor mensen die om religieuze redenen niet gehuwd zijn, maar ik heb moeten erkennen dat dit voor mij niet goed was."

Hij stapte over naar de Oud-Katholieke Kerk. Hij werd parochiepastoor in Eindhoven en in 1996 docent aan het oud-katholieke seminarie in Utrecht. In 1997 promoveerde hij aan de Rijksuniversiteit Utrecht op een studie over kerkopbouw. De Oud-Katholieke Kerk, ontstaan in 1723, maakt sinds 1889 samen met andere onafhankelijke katholieke kerken in Europa deel uit van de Unie van Utrecht. Als Utrechtse aartsbisschop is hij bij traditie voorzitter van de internationale bisschoppenconferentie van deze Unie. Joris Vercammen is gehuwd met Hilde Witters; het echtpaar heeft twee zonen en een dochter.

» » » vervolg artikel

eigen initiatief. Kerk-zijn is met God mee mogen doen opdat de wereld ten goede en ten leven zou gekeerd worden. Het vraagt een openheid van ons eigen hart om ons te kunnen geven aan de dynamiek van de Geest. Dat is lastig voor instituten. We missen die openheid nu en daarom blijven de interessante en moedige adviezen en aanbevelingen van de grote oecumenische vergaderingen vaak dode letters.

Meer beweging is nodig, in de richting van een nieuwe katholiciteit. Aan de basis is die beweging er vaak wel, of in elk geval veel meer dan aan de top. Dat is vast sociologisch te verklaren. Een reden te meer om de kerk vooral vanuit de basis op te bouwen. Hierbij zijn groeperingen als de Mariënborgvereniging van uitzonderlijk belang omdat ze als luis in de institutionele pels verstarring tegengaan. Des te meer is het noodzakelijk dat de Mariënborgvereniging haar actieve inzet in

deze continueert. Er mogen van haar concrete ideeën verwacht worden en van haar leden dat ze deze ideeën ook ter plaatse gaan uitproberen. We hebben opnieuw behoefte aan plekken van oecumenische hoop en die moeten we samen organiseren.

Daarom hoop ik dat de Mariënborgvereniging actief op zoek gaat naar bondgenoten buiten de Rooms-Katholieke Kerk, zoals bijvoorbeeld de oud-katholieken en vele andere 'katholieke' groepen (waaronder veel protestantse!) met een oprechte oecumenische ijver.

Een en ander vraagt de nodige moed en zelfrelativering. Daarbij is het goed te bedenken – om het opnieuw met het beeld van dominee Robina Winbush te zeggen – dat op het eiland in de levensrivier waar de levensboom staat, met zijn loof van moed en eenvoud, van echtheid en ontvankelijkheid, dat daar de dankbaarheid groeit om alles wat de Heer onder mensen mogelijk maakt. Vermoedelijk is het dan geen onbereikbaar ideaal om een 'dansende kerk' te worden!

Noten

- 1 Om maar een 'hard gegeven' te noemen, dat velen uit eigen ervaring zullen beamen: in 1998 wordt in een enquête vastgesteld dat het vuur uit de plaatselijke Raden van Kerken bijna helemaal verdwenen is. Men vindt niet langer nieuwe mensen die hun kerk willen vertegenwoordigen omdat de oecumene ook niet langer aanslaat in de parochies en de gemeenten. Vgl. Geert van Dartel: Een niet aflatende inzet voor de plaatselijke oecumene. Sectie Oecumenische Actie. In: Anton Houtepen, Herman Noordegraaf en Mijne Bosman-Huizinga (red.) Waakvlam van de Geest. 40 jaar Raad van kerken in Nederland. Zoetermeer, 2008, blz. 183-184.
- 2 Anton Houtepen: Nieuwe Allianties. Een toekomstperspectief voor het werk van de Raad van Kerken. In: ibidem, blz. 227.
- 3 Walter Kasper: Wege der Einheit. Perspektiven für die Ökumene. Freiburg-Basel-Wien, 2005, blz. 203.
- 4 Matthias Smalbrugge: Oecumene? Das war einmal. In: Trouw – Letter en Geest. 21 juni 2008, blz. 7.
- 5 Geert van Dartel, Een niet aflatende inzet voor de plaatselijke oecumene. Sectie Oecumenische Actie. In: Waakvlam (zie noot 1), blz. 172.
- 6 Geert van Dartel, ibidem, blz. 174.
- 7 Geert van Dartel, ibidem, blz. 175.
- 8 Marius van Leeuwen: Op weg naar een pluriforme eenheid. De Raad van Kerken en de Wereldraad van Kerken. In: Waakvlam (zie noot 1), blz. 213. De eerste typering is van de toenmalige algemeen secretaris van de Nederlandse Hervormde Kerk, Albert van de Heuvel, de tweede van Herman Fiolet, algemeen secretaris van de Raad van Kerken en rooms-katholiek priester.
- 9 Walter kardinaal Kasper, aangehaald werk (zie noot 3), blz. 203 vlg.
- 10 Marius van Leeuwen: Op weg naar een pluriforme eenheid. De Raad van Kerken en de Wereldraad van Kerken. In: Waakvlam (zie noot 1), blz. 216.
- 11 Called to be one church. In: Luis N. Rivera-Pagán (ed.) God, in your grace... Official Report of the Ninth Assembly of the World Council of Churches. Geneva, 2007, p. 255-261. Vertaald als Geroepen om de Ene Kerk te zijn. Zie www.raadvankerken.nl
- 12 Charta Oecumenica, inleiding.
- 13 Ibidem.

- 14 The Young Statement of the Third European Ecumenical Assembly.
- 15 Slotverklaring van de derde Europese Oecumenische Assemblée.
- 16 Global Christian Forum, Guiding Purpose Statement. Limuru (Nairobi, Kenya), November 2007.
- 17 Commission of the Churches on International Affairs.
- 18 Frans Bouwen (ed.): The ecumenical movement at a crossroads. After sixty years: what does 'Amsterdam 1948' mean for us today?, Kampen, 2008, 329 blz.
- 19 Homily by the ecumenical Patriarch H.A.H. Bartholomew, Saint Pierre Cathedral, Geneva, 17 February 2008.
- 20 De lezingen zijn gepubliceerd op de site van de Raad van Kerken: www.raadvankerken.nl
- 21 Walter kardinaal Kasper, aangehaald werk (zie noot 3), blz. 209-210.
- 22 Herman Fiolet, geïnterviewd door Mijne Bosman-Huizinga: Het ging mij niet snel genoeg. In gesprek met H.A.M. Fiolet. In: Waakvlam (zie noot 1), blz. 41.
- 23 Kardinaal Walter Kasper: Een handboek voor de spirituele oecumene. (Kerkelijke documentatie – speciale editie 1) Secretariaat RKK, 2007, 77 blz.
- 24 In 1966 met de hervormden, in 1968 et de gereformeerden, in 1974 met de remonstranten. Oud-katholieken hebben trouwens steeds het oecumenische karakter van de ene doop benadrukt en beschouwd als een permanent protest tegen de verdeeldheid van de christenheid.
- 25 Susan K. Wood: Baptism and the foundations of communion. In: Micheal Root en Risto Saarinen (red.): Baptism and the Unity of the church. Genève, 1998, blz. 56-57.
- 26 Doop, Eucharistie en Ambt. Verklaring van de Commissie voor Geloof en kerkorde van de Wereldraad van kerken. Lima, Peru, 1982 (Oorspronkelijke titel: Baptism, Eucharist and Ministry. Faith and Order paper 111).
- 27 Vgl. Anton Houtepen: Oikumene oder der Weg zu einer neuen Katholizität. In: Internationale Kirchliche Zeitschrift 96 (2006) 9-42.
- 28 Rowan Williams: Christian Identity and Religious Plurality. In: Luis N. Rivera-Pagán (ed.) God, in your grace... (zie noot 11), blz. 179-186.
- 29 Vgl. Robert J. Schreier: Die neue Katholizität. Globalisierung und die Theologie. (Theologie Interkulturell 9), Frankfurt, 1997.
- 30 Vgl. Harry Kunneman: Voorbij het dikke-ik. Bouwstenen voor een kritisch humanisme. Amsterdam, 2005.
- 31 Wat een en ander direct concreet kan betekenen, wordt uiteengezet door Anton Houtepen aan het einde van zijn bijdrage: Nieuwe allianties. Een toekomstperspectief voor het werk van de Raad van Kerken. In: Waakvlam (zie noot 1), blz. 225-243.